

Palenie tytoniu wśród studentów Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Tarnowie kierunek pielęgniarstwo i informatyka

Tobacco smoking among students from High Vocational School on Tarnów - nurse and informatic courses

MAŁGORZATA KOŁPA^{1/}, ANETA GROCHOWSKA^{1/}, BARBARA KUBIK^{1/}, MAŁGORZATA SCHLEGEL-ZAWADZKA^{2/}

^{1/} Zakład Pielęgniarstwa Instytutu Ochrony Zdrowia Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Tarnowie

^{2/} Zakład Żywienia Człowieka, Instytut Zdrowia Publicznego, Wydział Nauk o Zdrowiu, Collegium Medicum Uniwersytetu Jagiellońskiego

Wstęp. Palenie tytoniu jest poważnym problemem społecznym w Polsce. W szczególności dotyczy on młodzieży i studentów, ponieważ wczesne rozpoczęcie palenia związane jest z ryzykiem wystąpienia chorób odtytoniowych. Zjawisko palenia tytoniu wśród młodzieży akademickiej ma charakter grupowy. Nie jest to najczęściej nałóg nikotyny, ale wynika z preferowanego i akceptowanego stylu bycia młodzieży.

Cel pracy. Celem badań była ocena skali nikotynizmu i jego negatywnych następstw wśród studentów PWSZ w Tarnowie, kierunek pielęgniarstwo i informatyka. Zwrócono szczególną uwagę na problem biernego palenia w tej populacji.

Materiał i metodyka. Badaniami objęto 205 studentów PWSZ w Tarnowie: 105 studentów pielęgniarstwa i 100 studentów kierunku informatyka. Badania przeprowadzono za pomocą autorskiego kwestionariusza ankiety, oraz wykorzystano Test uzależnienia od nikotyny Fagerstroma oraz Test motywacji do zaprzestania palenia wg Schneider.

Wyniki. W badaniach wzięło udział 200 studentów Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Tarnowie, w wieku 19-23 lata, średnio 21 lat. Wiek inicjacji nikotynowej wahał się pomiędzy 13 a 18 r.ż. zarówno wśród jednej, jak drugiej grupy badanej. Analiza uzyskanego materiału pozwoliła na stwierdzenie, że 60% badanych studentów pali papierosy. Wśród studentów informatyki 80% stanowiły osoby palące, wśród studentów pielęgniarstwa – 40%. Studenci informatyki palili niezależnie od obecności innych osób, narażając tym samym osoby bliskie na biernie palenie – 27%. Natomiast studenci pielęgniarstwa zwracali uwagę, żeby nie palić w obecności innych osób 20%. Wśród palaczy przeważali mężczyźni.

Wnioski. Uzyskane wyniki pozwoliły stwierdzić, że częstotliwość palenia wśród studentów pielęgniarstwa była mniejsza niż wśród studentów informatyki, na co może mieć wpływ zdobywana wiedza medyczna. Studenci informatyki mieli mniejszą motywację do rzucenia palenia niż studenci pielęgniarstwa (Test motywacji do zaprzestania palenia).

Słowa kluczowe: *palenie tytoniu, studenci,*

Introduction. Smoking is a serious social problem in Poland. In a very specific way it affects youth and students, because starting smoking at the early age is connected with a high risk of smoking diseases. The fact of smoking among academic youth has a group character. It is not a smoking habit but it becomes the preferred and accepted way of manner among youth.

Aim. The aim of the research was the valuation of the scale of smoking and its negative consequences among students from Higher Vocational School in Tarnow; both: nursing and computer science studies. Research was mainly focused on passive smoking among this population.

Material and Methods. The research included 200 students from Higher Vocational School in Tarnow: 100 from nursing studies and 100 from computer science studies. Research was based on author's questionnaire and Fagerstrom Test of Addiction to Smoking and Schneider Test of Stop Smoking.

Results. The research included 200 students of Higher Vocational School in Tarnow: 100 students of nursing and 100 students of computer studies at the age 19-24, medium age – 21 years. The age of smoking initiation has ranged between 13-18 years old in both groups. The analysis of received material allowed to demonstrate that 60% of examined students smoke. Among students of computer science 80% were smokers and among nursing students 40% smoked. Computer science students smoked independently from presence of others, as well exposed them to passive smoking – 27%. Nursing students paid attention to smoke not in presence of others – 20%. Smokers were mostly males.

Conclusion. The results allowed to claim that the frequency of smoking among nursing students was lower than among computer science students, probably because nursing students based their behaviour on their medical knowledge. Computer science students had smaller motivation to stop smoking than nursing students had (Test of Stop Smoking Motivation).

Key words: *smoking, students.*

Wstęp

Palenie papierosów uzależnia, w związku z czym, uznano ten nałóg za schorzenie przewlekłe. Uznaje się, że 21 chorób ma ustalony związek z tym nałogiem. Wśród nich wymienia się gruźlicę, choroby nowotworowe, choroby układu krążenia, odmę i przewlekłe zapalenie płuc, oskrzeli i dróg oddechowych, grypę, wrzody oraz problemy zdrowotne noworodków [1]. Według Ball'a palenie papierosów stanowi największe pojedyncze zagrożenie zdrowotne na świecie [2]. Co roku na naszym globie umiera z powodu chorób odtytoniowych około 4 miliardy ludzi [3].

W Polsce moda na palenie papierosów rozpoczęła się na przełomie XIX i XX wieku. Wtedy to spożycie tytoniu gwałtownie zaczęło rosnać, by w latach 80 ubiegłego wieku osiągnąć jeden z największych poziomów na świecie. Paliło w tym okresie 62% dorosłych mężczyzn i 30% dorosłych kobiet. Na każdego dorosłego Polaka przypadało rocznie 3600 sztuk wypalonych papierosów [4].

Obecnie palenie papierosów w Polsce jest nadal wielkim problemem społecznym. Dotyczy nie tylko osób dorosłych, lecz rozpowszechniło się również wśród młodzieży [5]. Regularnie w naszym kraju pali papierosy około 10 milionów osób, z czego, prawie połowa ponad 20 lat [6]. Każdego roku 100 tysięcy zgonów ma bezpośredni związek z paleniem papierosów. Dotyczy to głównie osób w wieku 35-69 lat. Rok rocznie rozpoczyna palenie około 180 tysięcy nieletnich dziewcząt i chłopców. Szacuje się, że wypalają rocznie 3-4 miliardy sztuk papierosów [3,7].

Wśród młodych ludzi stosunkowo duża grupa dokonuje wyboru zachowań antyzdrowotnych – o negatywnych konsekwencjach dla siebie jako jednostki i społeczeństwa. Na ogół młodzież uważa, że o sile charakteru, o tym czy jest się akceptowanym, lubianym lub podziwianym przez innych świadczą zachowania, które manifestują pseudo – dorosłość lub pseudo – odwagę. Do wyboru takich zachowań przyczynia się z jednej strony zmniejszenie wpływu rodziców i pedagogów na zachowania młodzieży w okresie dorastania, chęć pokazania się wśród rówieśników, bycia podziwianym, stania się bardziej dorosłym, a z drugiej minimalna wiedza młodych ludzi na temat skutków podejmowanych przez siebie działań. Niewielu spośród nastolatków dostrzega korzyści płynące z faktu, że można mieć swoje zasady postępowania, być uczciwym, odpowiedzialnym, prawnym a zarazem nie tracić przywileju beztrójki i zabawy [8].

Cel pracy

Celem podjętych badań była próba oceny skali i przyczyn nikotynizmu wśród studentów dwóch różnych kierunków studiów, ich wiedza o konsekwencjach zdrowotnych palenia tytoniu

Materiał i metody

Badania zostały przeprowadzone w 2007 roku, w Państwowej Wyższej Szkole Zawodowej w Tarnowie, wśród 205 losowo wybranych studentów kierunku pielęgniarstwa oraz kierunku informatyki tejże uczelni. Do grupy badanej zaliczały się zarówno osoby palące jak i te, które nie palą.

Badania przeprowadzono za pomocą autorskiego kwestionariusza ankiety, oraz wykorzystano „Test uzależnienia od nikotyny Fagerstroma” oraz „Test motywacji do zaprzestania palenia wg Schneider”. W analizie zebranego materiału dokonano procentowych obliczeń częstotliwości odpowiedzi na pytanie, natomiast w ocenie statystycznej wykorzystano elementy statystyki opisowej przy użyciu pakietu statystycznego Statistica 7,2 Pl (firmy StatSoft, USA), Wyliczając wartości średnie wykorzystano skalę dwustopniową: 1=nie, 2=tak oraz skale wyższe w zależności od ilości udzielanych odpowiedzi. Różnice w odpowiedziach pomiędzy grupami, w ramach tej samej płci oceniono testem nieparametrycznym U Manna-Whitneya. Oceny statystyczne przyjmowano na poziomie $\alpha=0,05$. Na zaproponowaną analizę statystyczną istotny wpływ miał udział mężczyzn i kobiet w poszczególnych grupach tj. 7 mężczyzn (6,7%) w grupie studiujących pielęgniarstwo oraz 72 w grupie informatyków (72%). Stąd w analizie statystycznej porównano jedynie otrzymane odpowiedzi w ramach tej samej płci.

Wyniki i ich omówienie

Grupa badawcza liczyła ogółem 205 osób w wieku 19- 23 lat. W grupie tej 105 studentów to osoby studiujące pielęgniarstwo, natomiast pozostałe 100 to studenci informatyki. Z uwagi na płeć w grupie studentów pielęgniarstwa dominowały kobiety – 98 osób (93,1%), a w grupie informatyków większość stanowili mężczyźni – 72 (72%).

Strukturę wieku, płeć oraz miejsce zamieszkania badanych przedstawia tabela 1.

Styl życia wielu Polaków nadal charakteryzują zachowania antyzdrowotne, do których, zaliczamy palenie tytoniu, będące jednym z ważniejszych czynników zagrożenia zdrowia nie tylko w Polsce, ale i na świecie. Rozpowszechnienie nałogu palenia tytoniu niezależnie od wieku i płci stwarza konieczność podejmowania badań celem określania skali zjawiska, konsekwencji zdrowotnych, jego uwarunkowań i in-

Tabela 1. Charakterystyka grup badanych
Table 1. Characteristics of studied groups

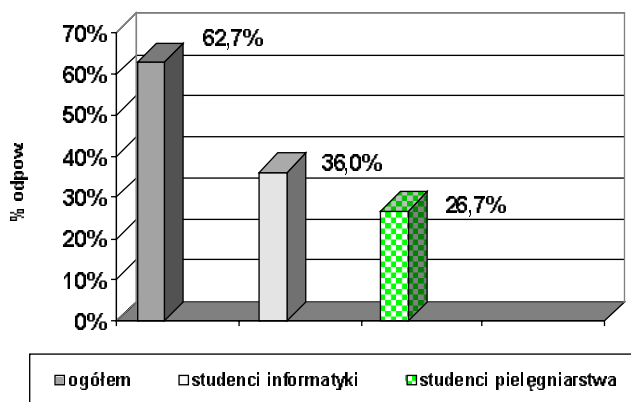
Charakterystyka badanych /Characteristics of studied groups		Studenci pielęgniarstwa /Students of nursing		Studenci informatyki /Students of informatics	
		N	%	N	%
Płeć/Gender	Kobiety/Women	98	93,3	28	28
	Mężczyźni/Men	7	6,7	72	72
Łącznie/Total		105	100	100	100
Wiek/Age	Kobiety/Women		19 - 23		19 - 23
	Mężczyźni/Men		19 - 23		19 - 23
Miejsce zamieszkania/Domicile	Miasto/Town	42	40	74	75
	Wieś/Country	63	60	25	25

nych. Na podstawie przeprowadzonych badań można stwierdzić, że, ten antyzdrowotny nawyk jest dość rozpowszechnionym zjawiskiem wśród studentów. W badanej grupie 205 studentów PWSZ w Tarnowie palenie papierosów potwierdza ogółem 62,7% (128 osób), z czego 26,7% (20 osób) z kierunku pielęgniarstwo i 36% (36 osób) z kierunku informatyka (rys. 1).

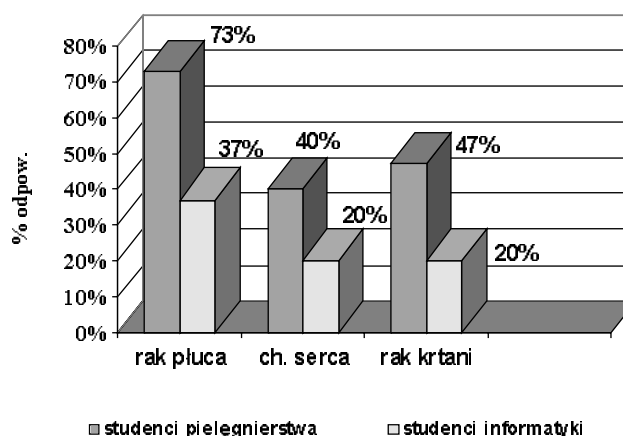
Wyniki badań wskazują, że, palenie papierosów wśród studentek informatyki jest istotnie częściej rozpowszechnione niż w grupie kobiet studiujących pielęgniarstwo ($p < 0,00001$) (tab. 2).

Na pytanie jak często palą papierosy 19 studentów pielęgniarstwa (20%) odpowiedziało że robi to okazjonalnie, codziennie również – 19 (20%), zaś wśród studentów informatyki 47 osób (47%) pali kilka razy dziennie i tyleż samo kilka razy w ciągu tygodnia (47%). Ilość wypalanych dziennie papierosów przez studentów jest zróżnicowana. Większość odpowiedziała, że pali mniej niż 10 sztuk, przy czym procentowy udział odpowiedzi na to pytanie jest zdecydowanie wyższy w grupie studiujących informatykę – 67 osób (67%) niż pielęgniarstwo – 45 osób (47%). Na uwagę zwraca wczesny wiek inicjacji tytoniowej w grupie studentów informatyki, którzy zaczęli palić w 13 r.ż. Studenci pielęgniarstwa podejmowali pierwsze próby palenia tytoniu nieco później, średnio w wieku 17 lat.

Dla 45 (47%) studentów pielęgniarstwa najczęstszym powodem sięgnięcia po papierosa była ciekawość, z tego samo powodu 33 (33%) studentów informatyki zapaliło pierwszego papierosa. Analiza przyczyn sięgania po papierosa wśród kobiet wykazała, że informatyczki sięgając po papierosa istotnie częściej kierowały się ciekawością, niż studentki pielęgniarstwa ($p < 0,0001$) (tab. 2). Przebywanie w otoczeniu ludzi palących papierosy, brak pozytywnych wzorów zachowań w kwestii palenia ze strony bliskich jest jedną z przyczyn sięgania po papierosa. Potwierdzają to wyniki badań własnych. Ankietowani (104 osoby) wśród bliskich palących wymieniali najczęściej ojca – 53%, rodzeństwo – 47% (96 osób), przyjaciół – 53% (108 osób). Rodzeństwo kobiet studiujących pielęgniarstwo istotnie rzadziej jest dotknięte nałogiem niż rodzeństwo studentek informatyki ($p < 0,021$), wśród których częstotliwość palenia papierosów jest wyższa (tab. 2). Ponadto 27 (27%) studentów informatyki rozpoczęło palenie w wyniku presji środowiska. Studenci pielęgniarstwa subiektywnie ocenili swoją wiedzę o szkodliwości nałogu palenia, przed jego podjęciem. Jako dużą oceniło 45 badanych (47%). Studenci informatyki stwierdzili, że nie posiadali takiej wiedzy przed podjęciem palenia – 56 osób (56%).

Ryc. 1. Częstość palenia papierosów wśród badanych / Frequency of smoking among tested students

Ryc. 2. Choroby odtytoniowe / Awareness of smoke-related diseases

Tabela 2. Analiza odpowiedzi na wybrane pytania w zakresie, których, wystąpiły różnice istotnie statystyczne pomiędzy grupami badanych kobiet
Table 2. Replies to selected questions in which significant differences appeared between studied groups of women

Pytanie/Question	Parametr/Parameter	Kobiety/Women			Ocena istotności różnic między grupami kobietami /Sig-nificance p<0,05	
		Studentki pielęgniarstwa /Students of nursing		Studentki Informatyki /Students of informatics		
Czy Pan/i pali papierosy? (Skala: 1-nigdy nie paliła, 2- nie, 3-paliła, ale przestała, 4-tak) /Do you smoke? (scale: 1-never, 2-I do not, 3-I smoked but no longer do it, 4- I do).	X±SD min-max	2,57±1,24 1-4	N=98	4,00±0,00 4-4	N=28	<0,00001
Czy ciekawość spowodowała że zaczął Pan/i palić?/ (Skala: 1-nie, 2 -tak) /Was it curiosity which prompted you to begin smoking? (scale: 1- no, 2-rather not, 3-rather yes, 4- yes)	X±SD min-max	1,75±0,44 1-2	N=98	1,25±0,44 1-2	N=28	0,0002
Czy wiedział Pan/i że nikotyna uzależnia? (Skala:1-nie, 2-raczej nie, 3-raczej tak, 4-tak) /Did you know that nicotine induces dependency?(scale: 1-I did not, 2- rather not, 3- rather yes, 4- yes)	X±SD min-max	3,65±0,70 2-4	N=56	2,50±1,14 1-4	N=28	0,0003
Dlaczego Pan/i zapaliła pierwszego papierosa? (Skala 1-chęć spróbowania, 2-namowa, 3-dla szpanu, 4-nieumiejętność odmowy) /Why did you light the first cigarette? (scale: 1-to try, 2- I was persuaded, 3- for show-up, 4- I could not say no).	X±SD min-max	1,38±1,00 1-4	N=56	2,25±0,84 1-3	N=28	0,0001
Czy ktoś w Pana/i otoczeniu pali papierosy? (Skala: 1-nie, 2-tak) /Does anybody in your vicinity smoke? (scale: 1- yes, 2- no)	X±SD min-max	1,21±0,41 1-2	N=98	1,50±0,51 1-2	N=28	0,021
Czy w Pana/i rodzinie występowały choroby tytoniozależne? (1-rak krtani, 2-rak płuca, 3-rak nerki, 4-rak pęcherza mocz.) /Was your family affected by tobacco-linked diseases? (1-laryngeal cancer, 2-lung cancer, 3-renal cancer, 4- bladder cancer)	X±SD min-max	1,29±0,45 1-1	N=98	1,25±0,44 1-2	N=28	0,021
Czy według Pana/i pielęgniarka może mieć wpływ na rzucenie palenia przez pacjentów? (Skala: -nie, 2-raczej nie, 3-raczej tak, 4-tak) /Do you think that a nurse may induce quitting of smoking by patients? (1- no, 2- rather not, 3- rather yes, 4- yes)	X±SD min-max	4,07±0,80 3-5	N=98	3,50±0,88 2-4	N=28	0,015
Czy potrafiłby Pan/i pomóc osobie chcącej rzucić palenie? (Skala: 1-nie, 2-raczej nie, 3-raczej tak, 4-tak) /Would you be able to help a person who wants to quit smoking? (1-no, 2-rather not, 3- rather yes, 4- yes)	X±SD min-max	3,07±0,71 2-4	N=98	2,5±0,51 2-3	N=28	0,0006

X-średnia arytmetyczna; SD-odchylenie standardowe; min-Max - minimum-maksimum, n - liczba odpowiedzi

Okoliczności, w których zapalony został pierwszy papieros, w jednej i drugiej grupie badanej były podobne: imprezę, dyskotekę wskazało 25 (27%) studentów pielęgniarstwa, a w grupie informatyków 33 (33%). Jeżeli chodzi o sytuacje, w których najczęściej studenci zapalali papierosa to zarówno jedna, jak i druga grupa podała, że czyniła to w momencie zdenerwowania: – 25 osób (27%) z pielęgniarstwa, 53 (53%) z informatyki. Obydwie badane grupy starają się nie palić papierosów w obecności niepalących oraz pytają czy mogą zapalić. Jednakże jednocześnie, aż 27 (27%) studentów informatyki podało, że pali niezależnie od obecności innych, co w ogóle nie zaistniało u studentów pielęgniarstwa.

Większość studentów pielęgniarstwa uczestniczących w badaniu była w większym stopniu świadoma chorób tytoniozależnych niż studenci informatyki. Wysoki odsetek (73%) tj 76 przyszłych pielęgniarzek i pielęgniarzy uważa, że, palenie papierosów przyczynia się najczęściej do rozwoju raka płuc, 42 (40%) osoby wskazało na choroby serca, oraz raka krtani 49 (47%) (rys. 2). Różnica w poziomie wiedzy z zakresu schorzeń najczęściej spowodowanych używaniem nikotyny jest szczególnie widoczna w odpowiedziach kobiet. Studentki pielęgniarstwa istotnie częściej wskazywały wyżej wymienione choroby jako konsekwencje zdrowotne palenia niż studentki informatyki ($p < 0,044$). Przyszłe pielęgniarzki są bardziej niż informatyczki przekonane, że potrafiłyby pomóc uzależnionym uwolnić się od nałogu palenia (tab. 2). Świadczy to w pewnym sensie o pogłębieniu wiedzy w czasie edukacji medycznej wynikającej z programu studiów z promocji zdrowia i zdrowia publicznego, gdzie problemy nałogów są szeroko i wnikliwie omawiane

Analiza danych z „Testu uzależnienia od nikotyny” wskazała, że u ankietowanych obu kierunków przeważał bardzo niski, niski i średni poziom uzależnienia. Odpowiednio 13%, 7%, 13% dla kierunku pielęgniarstwo oraz 20%, 20% i 27% dla kierunku informatyki. Wysokiego poziomu uzależnienia w badanej grupie nie stwierdzono.

Analizując wyniki testu motywacji stwierdzono, że studenci pielęgniarstwa mają większą motywację do rzucenia palenia. Są świadomi następstw, jakie niesie za sobą palenie tytoniu

Dyskusja

Papierosy są legalnie dostępne dla osób dorosłych, czyli tych, którzy ukończyli 18 lat życia. W Polsce do niedawna paliło papierosy 12 milionów osób, w tym 60% dorosłych mężczyzn i 30% kobiet. Obecnie liczba ta zmniejszyła się do 9 milionów. Na głowę przeciętnego Polaka przypada 2500-3000 papierosów

rocznie [9]. Początki nałogu nie rozpoczynają się jednak po ukończeniu 18 roku życia. Jak wynika z wielu badań przeprowadzanych w Polsce i na świecie coraz częściej palenie papierosów rozpoczyna się już w szkole podstawowej. Z badań statystycznych wynika, że w wieku 7-10 lat rozpoczyna palenie 1% dziewcząt i 6% chłopców. W wieku 11-13 lat pali już 9% dziewcząt i 23% chłopców, a w wieku 14 do 16 lat pali 59% dziewcząt i 51% chłopców [5]. W powyższej pracy na uwagę zwraca fakt wczesnej inicjacji papierosowej w środowisku studentów informatyki. Średnia wieku rozpoczęcia palenia to 13 r.ż..

Najbardziej narażone na sięgnięcie po papierosa są osoby młode, cechujące się brakiem pewności siebie, nieposiadające umiejętności radzenia sobie z sytuacjami trudnymi, rozwiązywaniem konfliktów, asertywności i zdrowego spędzania wolnego czasu. Papieros pozwala na rozluźnienie i przełamanie niepewności i nieśmiałości. Wielu młodych ludzi uważa, że palenie papierosów przyspiesza wejście w dorosłość. Kolejnym powodem jest potrzeba autonomii, którą młody człowiek osiąga stopniowo przez zmniejszanie więzi z rodzicami, ograniczanie ich wpływu oraz przejmowanie odpowiedzialności za własne czyny. Ciekawość to naturalna cecha okresu dorastania. Wielu nastolatków sięga po papierosy tylko po to by sprawdzić „jak to będzie”. Wielu rodziców próbuje na siłę uchronić swoje dzieci przed paleniem. Zwiększa to tylko ciekawość oraz chęć autonomii, co potwierdziły wyniki badań własnych, zbieżne z wynikami innych autorów [8,12], a w związku z tym chęć zapalenia papierosa [8]. Nasi respondenci zapalili pierwszego papierosa na imprezie, dyskotekę – 33%. Zrobili to z ciekawości – 54% i dla szpanu – 33%. To potwierdziło powyższe doniesienia o powodach rozpoczęcia palenia.

Pomimo aktualnie posiadanej przez człowieka wiedzy o przyczynowym związku palenia z trzema głównymi grupami schorzeń będących w czołówce przyczyn umieralności (choroby układu sercowo-naczyniowego, nowotwory złośliwe, przewlekłe zapalenie układu oddechowego), nikotynizm jest nadal poważnym problemem społecznym [10]. Studenci pielęgniarstwa posiadali wiedzę na temat szkodliwości palenia – 47% i schorzeń tytoniozależnych – 53%. Wśród studentów informatyki tylko 7% miało przed podjęciem palenia, wiedzę o jego skutkach. Może dlatego też, większa grupa tego kierunku właśnie deklaruje, że pali papierosy – 80%.

Analizując odpowiedzi testu Fagerstroma, można zauważyć, że obydwie badane grupy cechuje niski i średni poziom uzależnienia.

Badanie potwierdziło ogólne doniesienia statystyczne, że wśród palaczy przeważają osoby mieszkające w mieście. Losowo wybrani studenci pielęgniar-

stwa PWSZ w Tarnowie palili w 40%, co świadczy o rozpowszechnieniu nałogu wśród pielęgniarek naszej uczelni. Podobne badania donoszą, że pali 14,4% studentów pielęgniarstwa Akademii Medycznej w Łodzi, 12,5% PWSliP w Łomży, 48,5% w Krakowie.

W opinii Makowskiej, wybór profilu studiów medycznych w założeniu dokonywać powinni kandydaci o ukształtowanej już postawie prozdrowotnej z nastawieniem na pielęgnowanie i potęgowanie przede wszystkim własnego zdrowia. [11]. Potwierdzeniem tego stanowiska są wyniki badań zaprezentowane w powyższej pracy, które wykazały, że grupa palących studentów pielęgniarstwa była niższa w odniesieniu do respondentów z kierunku informatyki.

Celem weryfikacji tego zjawiska należałoby kontynuować badania i powiększyć ocenianą grupę oraz rozszerzyć o inne kierunki.

Wnioski

1. Częstość palenia tytoniu pomiędzy studentami pielęgniarstwa a studentami informatyki, zdecydowanie wyższa u tych drugich w zestawieniu procentowym ilości odpowiedzi, pozwala sądzić, że kształcenie młodzieży na kierunkach medycznych sprzyja zachowaniom prozdrowotnym.
2. Wiedza z zakresu konsekwencji zdrowotnych nikotynizmu wśród studentów pielęgniarstwa jest zdecydowanie wyższa niż w grupie studentów informatyki.
3. Palący studenci informatyki mają mniejszą motywację do rzucenia palenia, niż studenci pielęgniarstwa.

Piśmiennictwo / References

1. Łuszczynska A. Zmiana zachowań zdrowotnych. GWP, Gdańsk 2004.
2. Ball S. Papieros na ławie oskarżonych. Medyk, Warszawa 1998.
3. Karczewski J. Higiena-podręcznik dla studentów pielęgniarstwa. Czelej, Lublin 2002.
4. Jethon Z, Grabowski A. Medycyna zapobiegawcza i środowiskowa. PZWL, Warszawa 2000.
5. Korczak C. Higiena-podręcznik dla szkół medycznych. PZWL, Warszawa 1998.
6. Koplan K. Rzuć palenie razem z nami. Centrum Onkologii, Warszawa 2000.
7. Karnas K. Problem palenia tytoniu. Magazyn Pielęgniarki i Położnej. 1998; 4:17-19.
8. Zajączkowski K. Uzależnienia od substancji psychoaktywnych. WSiP, Warszawa 2003.
9. Walewski P. Tylko nie pal. Jestem. 1998,06,16.
10. Karski JB, Słowska Z, Wasilewski WB. (red) Promocja zdrowia. Sanmedia, Warszawa 1994, 263-270.
11. Makowska B. Palenie tytoniu wśród kobiet uczelni o profilu medycznym. Probl Hig Epidemiol 2006; 87: 51.
12. Sokołowska B. Problem palenia tytoniu wśród młodzieży a oddziaływania rodziny. Ann. Univ. Mariae Curie-Skłodowska 59, Supl. 14, 518, 212-216.